

Bilgi Profesyonellerinin Meslek Derneklerine Bakışı: TKD ve ÜNAK Örneklerinin Değerlendirilmesi

A Look at the Professional Associations of Information Professionals: An Evaluation of the Examples of TKD and ÜNAK

Özgür Külcü** ve Ömer Dalkıran**

Öz

Kütüphanecilik alanında dernekler, mesleki ve bilimsel gelişimi desteklemeden, hakların korunması ve geliştirilmesine, sosyal faaliyetlerden toplumsal farkındalığın artırılmasına dönük girişimlere kadar önemli işlevlere sahiptir. Türkiye’de TKD (Türk Kütüphaneciler Derneği) ve ÜNAK (Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği) alanda faaliyet gösteren iki köklü dernektir. Bu çerçevede çalışmanın amacı; bilgi profesyonellerinin tanımlanmış faaliyet konularına yönelik olarak TKD ve ÜNAK hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesidir. Bu kapsamda hazırlanan anket KUTUP-L ve ÜNAK-List üzerinden dağıtılmış ve yanıtlanan 175 form değerlendirmeye alınmıştır. Bulgular derneklerin özellikle mesleki çalışmalar, toplumda farkındalık oluşturma ve lobi faaliyetleri ile işbirliği ve üyelik bilincinin geliştirilmesi konularına daha fazla ağırlık vermesi gerektiğini, meslek mensuplarının da faaliyetlerde daha aktif rol almasının önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: kütüphane dernekleri, mesleki dernekler, Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD), Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK)

Abstract

Associations in the field of librarianship are important services for supporting professional and scientific developments, keeping and promoting rights, increasing social activities, and developing social awareness. As professional associations, the TKD (Türk Kütüphaneciler Derneği, the Turkish Librarians Association) and ÜNAK (Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği, the University and Research Librarians Association) are well-established in Turkey. Within this framework, the study evaluates certain activities of the TKD and ÜNAK from the point of view of information professionals. In this context, a survey was developed and realized on KUTUP-L and ÜNAK-List, and 175 response forms were evaluated. The results show that the following are among the most important for associations’ activities: developing professional activities, creating social awareness, activities for lobbying and consciousness of membership, and cooperation. In addition, the results suggest that professionals should be more active in the work of the associations.

Keywords: library associations, professional associations, Turkish Librarians Association (TKD), University and Research Librarians Association (ÜNAK)

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: kulcu@hacettepe.edu.tr

** Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: omerdalkiran@hacettepe.edu.tr

Giriş

Dernek sözcüğü Türkçe Sözlükte “Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk, cemiyet” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2012). Kütüphane ve Bilgibilim Sözlüğüne göre ise dernek; “Ortak bir çıkar veya amaca ulaşmaya adanmış kişilerin katıldığı, genellikle üyelik için başvuru yapılan ve yıllık bir üyelik ücreti ödenen resmi organizasyon”dur (Reitz, 2013). Yapılan tanımlarda yer alan “ortak amaç ve çıkar” vurgusundan hareketle dernek kavramı en genel biçimde “ortak çıkarlara sahip kişilerin hedeflerine ulaşmak için oluşturdukları örgütler” olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda dernekler sosyo-kültürel, hukuki ve mesleki amaçlar doğrultusunda faaliyetler yürüten, belirli bir meslek alanına mensup ve aynı ideallere sahip kişileri temsil eden organizasyonlardır. Bireysel olarak sesini duyurmanın güç olduğu durumlarda dernekler, duygu, fikir ve düşüncelerin yüksek sesle ve daha görünür biçimde ifade edilmesini sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde teknolojik gelişmelerin üretime yansması toplumu ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan etkileyerek geleneksel yapıyı değiştirmekte ve kurumların yıpranmasına neden olmaktadır. Bu durum ortak değerlere sahip kişilerin oluşturduğu gönüllü kuruluşların önem kazanmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda dernekleşme, toplumda ekonomik ve sosyal alandaki gelişimin göstergesi olarak da görülmektedir (Akın, 1994, s. 6).

Günümüzde çeşitli meslek ve çalışma alanlarında farklı amaç ve işlevlerle yapılmış dernekler olduğu gibi kütüphanecilik alanında da birçok meslek derneği faaliyet göstermektedir. Türkiye’de kütüphanecilik alanında faaliyet gösteren dernekler 1949 yılında kurulan Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD), (Türk Kütüphaneciler Derneği [TKD], 2010), 1991 yılında kurulan Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK), (Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK], 2001a), 2010 yılında kurulan Okul Kütüphanecileri Derneği (OKD), (Okul Kütüphanecileri Derneği [OKD], 2013a), 2011 yılında kurulan Avrasya Kütüphaneciler Birliği (AKB) (Avrasya Kütüphaneciler Birliği [AKB], 2011a; S. G. Gercik, kişisel iletişim, 15 Mayıs 2013), ve 2012 yılında kurulan Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) Derneği’dir (Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Derneği [ANKOS], 2012a).

Özellikle fiziki olarak bilgi merkezlerinin yapılanmasındaki değişimler ve mobil teknolojilerin artan önemi, bilgi merkezlerinin kaynak olarak bilginin depolandığı yerden, ilişki tabanlı erişim merkezlerine dönüşmesi, e-öğrenme, dijitalleştirme ve elektronik ortamda fikri mülkiyet hakları gibi konular kütüphanecilik alanının güncel tartışma başlıkları arasındadır. Yine mesleki teknolojik gelişmeler, kütüphaneciliğin değişen koşullara uyum sağlama ihtiyacı, sürekli eğitim ve etkin işbirliği gereksinimleri bu çerçevede değerlendirilmektedir. Tüm bu gelişmeler bilgi profesyonellerinin değişimi algılama ve adaptasyon baskısını derinden hissetmelerine yol açmaktadır (Ghosh, 2006, s. 45; Thomas, Satpathi ve Satpathi, 2010, ss. 2-3). Kütüphanecilik dernekleri, bilgi profesyonellerini desteklemek ve kütüphanecilik alanında gelişmeleri takip etmek ve/veya yönlendirmek için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Günümüzde derneklerin bu alandaki işlevleri geçmişe oranla daha da önem kazanmış durumdadır. Bu çerçevede kütüphanecilik dernekleri sadece teknolojiye uyum değil, bilgi profesyonellerinin haklarının korunması ve karşılaştıkları sorunların çözümü, bilgi politikalarının ve stratejilerinin oluşturulması, mesleki eğitim programlarının desteklenmesi ve geliştirilmesi, bilgi hizmetlerine yönelik rehberler, ilkeler ve standartlar oluşturulması, düşünce özgürlüğü ve sansür gibi toplumsal olaylara ve konulara duyarlılık konularında çalışmalar yürütmektedir (Dowling and Fiels, 2009, ss. 565-566; Madden, 2008, s. 563; Toplu, 2007, s. 206; Toplu, 2009, s. 692).

Bu bağlamda kütüphanecilik derneklerinin faaliyetlerinin bilgi profesyonellerinin beklentilerini ne derece karşıladığının araştırılması önemli görülmektedir. Bu çalışmanın amacı bilgi profesyonellerinin meslek derneklerine bakışının TKD ve ÜNAK örneklerinde incelenmesidir. Çalışmada her iki derneğin yürüttüğü faaliyetlere ilişkin bilgi profesyonellerinin yaklaşımları değerlendirilmektedir. TKD (1949) ve ÜNAK (1991) bu alanda kurulan en eski dernek oldukları için bilgi profesyonellerinin bu iki dernek hakkındaki farkındalıklarının diğer derneklere göre daha yüksek olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çalışma TKD ve ÜNAK ile sınırlandırılmıştır.

Literatür Değerlendirmesi

Çalışmanın bu bölümünde uluslararası ve ulusal literatürde kütüphanecilik alanındaki dernek faaliyetleri ile ilgili gerçekleştirilen bilimsel çalışmalardan bazılarına değinilmektedir.

Dick (2012), “Kütüphane dernekleri: liderlik rolü?” adlı çalışmasında özellikle gelişmekte olan ülkelerde derneklerin kütüphanecilik eğitiminin gelişimine hangi açılardan katkı sağlayabileceğini incelemiştir. Eldredge, Morley, Hendrix, Carr ve Bengtson çalışmalarında (2012), büyük mesleki sağlık derneklerinin üyelerine kütüphane ve enformasyon becerilerini geliştirmek için hazırladıkları bildirimleri irdelemektedir. Hartsell-Gundy çalışmasında (2011), Harita kütüphanecilerinin çalışmalarını yürütmede yararlanabileceği Batı Harita Kütüphaneleri Derneği Harita Kütüphanecileri Araç Kutusunu (Map Librarians' Toolbox) tanıtmaktadır. Lynch çalışmasında (2010), dünyanın en eski ve en büyük kütüphanecilik derneği olan Amerikan Kütüphane Derneği'nin (ALA) nadir eser ve el yazması uzmanlığı eğitimindeki etkisine değinmektedir. Cragg çalışmasında (2010), İşletme Kütüphanecileri Derneği'ne üye kütüphanelerde (Business Librarians Association - BLA), Twitter, Facebook ve blog gibi sosyal medya araçlarının kullanımına yönelik anket sonuçlarını ortaya koymuştur. Thomas, Satpathi ve Satpathi gelişen teknolojiyle birlikte yeniliklerin akademik kütüphaneciliğe yansımalarını ele aldıkları çalışmalarında (2010), meslek derneklerinin kütüphanecilerin bu yenilik ve değişimlere hazırlanmasındaki rolüne değinmektedir. Zabel kütüphane derneklerinin mentorluk rolünü ele aldığı çalışmada (2008), Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) ve diğer ilgili derneklerin bu yöndeki faaliyetlerini irdelemektedir. Madden İngiltere'de kütüphanecilik derneklerinde verilen hizmetleri tanıttığı çalışmasında (2008), meslek derneklerinin kütüphanecilik hizmetlerinin gelişimi için kişilere ve kuruluşlara sağladıkları desteklere değinmiştir. Schmetzke Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) politikalarının dijital ortamda erişilebilirliği konusunda değerlendirmelerde bulunduğu çalışmasında (2007), ALA'da liderlik konusuna eleştirel bir bakış getirmiştir. Garraway çalışmasında (2006), Yeni Zelanda Kütüphane ve Bilgi Derneği'nin (LIANZA) tarihini genel hatlarıyla ortaya koyarken, Derneğin alana yönelik uygulamalarını da ele almıştır. Lydenberg savaş alanlarından kitap ithalatının zorluklarına dikkat çeken çalışmasında (2005), kütüphanelerin savaş koşullarında yurt dışında kitap temini konusunda yüzleştikleri sorunlar ve Amerikan Kütüphane Derneği (ALA)'nın bu konudaki katkılarına dikkat çekmektedir. Schachaf'ın çalışmasında (2005), 28 ülkede kütüphanecilik alanında faaliyet gösteren derneklerin yayınladığı İngilizce meslek ilkeleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada özellikle mesleki gelişim, bilgi bütünlüğü ve güvenilirliği, mahremiyet, bilgiye eşit ve serbest erişim, telif hakları, entelektüel mülkiyet hakları ve toplumsal sorumluluklar üzerinde durulmuştur. Ornager'in çalışmasında (2005), IFLA'nın kütüphane dernekleri üzerine yayınladığı rehber değerlendirilmekte ve bu rehber çerçevesinde derneklerin kütüphane hizmetlerini desteklemek için yapabileceği çalışmalar Nepal Kütüphane Derneği bağlamında incelenmektedir. Jenkins ve Bader çalışmalarında (2003), Akademik Sağlık Bilimleri Kütüphaneleri Derneği ile Amerikan Tıp Koleji Derneği, Tıp Kütüphaneleri Derneği ve benzeri örgütlerin kuruluşu ve aralarındaki ilişkileri incelemiştir. Scepanski ve Wells kütüphane derneklerinde çalışanların rolü ve sorumlulukları üzerine yaptıkları çalışmada (1997), dernek faaliyetlerinin sürekliliğini sağlamak için çalışanların rollerini, değişim gereksinimlerini, dernek başkanlarının yetki ve sorumluluklarını, çalışanların dernek çalışmalarıyla ilgili maddi kazançlarını araştırmışlardır. Summers çalışmasında (1986), Kütüphane ve Bilgibilim Eğitimi Derneği'nin (ALISE) kuruluşu ve faaliyetlerine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur.

Ulusal literatürde kütüphanecilik dernekleri ile ilgili yapılmış çalışmaların sayısı fazla değildir. Gülle (2010), TKD'nin 60 yıllık tarihinde geldiği noktayı küreselleşme bağlamında ele alan çalışmasında, mesleki sorunların çözümünde meslek mensubu ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri'nin etkileşimli çalışmalarının önemine işaret etmektedir. Çalışmada ayrıca, TKD'nin geleceğine ilişkin tüm meslek mensupları tarafından üzerine düşünülmesi gereken sorular sıralanmakta ve bu soruların yalnızca TKD'yi değil tüm meslek elemanlarını ilgilendirdiği özellikle vurgulanmaktadır. Bununla birlikte bilgi ve belge yöneticilerinin güç birliği yaparak TKD'yi tam anlamıyla mesleki gelişimde öncü bir örgüt yapmasının önemine işaret edilmektedir.

Konuyla ilgili dikkat çekici çalışmalardan birisi Toplu'nun (2009) TKD'nin tarihsel gelişimini detaylı biçimde ortaya koyduğu çalışmadır. Çalışmada, dünyada kütüphanecilik derneklerinin gelişimiyle ilgili genel bir bakış ortaya konularak Türkiye'de ilk mesleki dernek olan TKD'nin kuruluş aşamasından başlayarak geçirdiği evreler ele alınmıştır. Derneğin gerçekleştirdiği kongre ve konferans gibi mesleki ve bilimsel faaliyetler, yayın faaliyetleri, kütüphanecilerin haklarının korunması, diğer derneklerle işbirliği faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Literatüre dayalı ve betimleyici bir özellik gösteren çalışmada TKD'nin etkinliğinin istenen düzeyde bulunmadığı saptaması dikkat çekicidir. Bu duruma sebep olarak ise meslek mensuplarının maddi ve manevi olarak derneğe desteğinin eksikliği gösterilmektedir. Bununla birlikte sorunların sadece mesleki olmayıp toplumsal düzeyde ele alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. TKD'nin birçok mesleki ve bilimsel kongre, konferans, toplantı vb. gerçekleştirmiş olmasına rağmen mesleki sorunlarla ilgili yazılı politikalar oluşturmamış olması büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu eksiklik yalnızca Derneğe değil, yeterli destek sağlamayan üyelere de mal edilmektedir. Yüksek lisans düzeyinde gerçekleştirilen bir tez çalışması olan Akay'ın "Türkiye'de ve ABD'de Bilgi ve Belge Yönetimi Alanında Sivil Toplum Örgütlerinin Durumu" başlıklı çalışmasında (Akay, 2007) TKD'nin Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) örneğinde olduğu gibi bilgi hizmetlerini denetlemesinin, mesleki çağdaş uygulamalara ve standartlara öncülük eden kamusal bir tüzel kişiliğe sahip olmasının önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca, TKD'nin güncel yapısıyla mesleğin sorunlarına çözüm üretmediği belirlenmesi yapılmaktadır. Sorunun çözümü için ise Akay daha önce Tonta'nın yaptığı gibi (1985) meslek odası örgütlenmesini önermektedir. Konuyla ilgili bir diğer çalışma 2005 yılında ÜNAK tarafından üyelere yönelik olarak gerçekleştirilen "ÜNAK Değerlendirme Anketi"dir (Bulgun, 2006). Elektronik olarak hazırlanan ve 280 kişiye ulaştırılan anketi 45 üye yanıtlamıştır. Anket ile üyelere ÜNAK, yönetim kurulu, mesleki etkinlikler, ÜNAK yayınları, sosyal etkinlikler ve iletişim konularında çeşitli sorular yöneltilmiştir. Çalışmayla ilgili bazı bulguları özetlemek gerekirse; ÜNAK'ın düzenlediği bilimsel etkinlikleri içerik olarak yeterli bulanların oranı %87'dir. Bu etkinliklerin düzenlenme sıklığı ise %78 oranında yeterli bulunmaktadır. Ayrıca, açık erişim, dijital mirasın korunması, dizinleme, üst veri, sürekli eğitim, kütüphane kültürü, üniversite ve araştırma kütüphanecilerinin sorunları gibi konular ileride düzenlenecek bilimsel etkinliklerde ağırlık verilmesi istenen konulardan bazılarıdır. Çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak ÜNAK ileriye dönük bir stratejik plan hazırlama kararı almıştır. Ayrıca, eğitim programlarına ağırlık verilerek sürekli eğitime yönelme, yayınların kalitesini arttırma, üyeler arası iletişimi güçlendirmek için sosyal programlar düzenlenmesi gibi konulara yönelik kararlar alınmıştır. Tonta (1985), TKD'nin gelişmesini engelleyen nedenleri belirlemeyi amaçlayan yüksek lisans tezinde önemli varsayımlar ve dikkat çekici tespitlerde bulunmuştur. Çalışmada, Türkiye'deki mevzuatın derneklerin faaliyetlerini olumsuz etkilediği, TKD'nin teşkilatlanma konusunda ve mali açıdan yetersiz olduğu ortaya konulmuştur. Konuyla ilgili çeşitli öneriler getirmek yerine yalnızca TKD için uygun bir yeniden örgütlenme modelinin gerçekleştirilmesinin diğer sorunların çözümünü kolaylaştıracağı vurgulanmıştır. Bu çerçevede TKD'nin bir "meslek odası" olarak örgütlenmesi önerilmiştir.

Kütüphanecilik Derneklerin Gelişimine Genel Bakış

Kütüphanecilik alanında ilk dernek 1876 yılında kurulan Amerikan Kütüphane Derneği'dir (American Library Association, ALA). ALA'nın misyonu; *kütüphane ve bilgi hizmetlerinin gelişimi, kütüphanecilikte profesyonelliği arttırmak ve toplumda bilgiye erişimde etkinliği arttırmak* olarak tanımlanmıştır. ALA, gerçekleştirdiği çalışmalar, ortaya koyduğu standartlar ve politikalarla yalnızca ABD'de değil, uluslararası alanda da önemli çalışmalara imza atmıştır (Toplu, 2009, s. 683; Ghikas, 2003, s. 117).

ABD'de ALA ile başlayan ulusal düzeyde dernekleşme çalışmaları diğer ülkelerde mesleki gelişime paralel olarak şekillenmiştir. 19. yüzyılın sonlarında Kuzey Amerika ve Avrupa'da kurulmaya başlayan ulusal dernekler zaman içerisinde diğer ülkelerde de yaygınlaşmıştır (Dowling and Fiels, 2009, s. 567). Ayrıca bu süreçte bölgesel ve uluslararası düzeyde dernekler de kurulmaya başlanmıştır. Çeşitli ülkelerde kurulan ilk/önemli derneklerden bazıları aşağıda

verilmektedir:

- İngiltere Kütüphane Derneği (The Library Association of the United Kingdom - LA), 1877
- Japon Kütüphane Derneği (The Japan Library Association), 1892
- Uluslararası Enformasyon ve Dokümantasyon Federasyonu (International Federation for Information and Documentation - FID), 1895
- Avustralya Kütüphane ve Enformasyon Derneği (The Australian Library and Information Association - ALIA), 1896
- Özel Kütüphaneler ve Bilgi Büroları Derneği (Association of Special Libraries and Information Bureaux – ASLIB), 1924
- Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Enstitüsü Federasyonu (The International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA), 1927
- Yugoslavya Kütüphaneciler Derneği (Associations of Librarians of Yugoslavia – ALY), 1931
- Kanada Kütüphane Derneği (The Canadian Library Association - CLA), 1946
- Avrupa Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche - Association of European Research Libraries -LIBER), 1971
- Avrupa Kütüphane ve Enformasyon Bürosu (European Bureau of Library, Information & Documentation - EBLIDA), 1992
- Rusya Kütüphane Derneği (Russian Library Association), 1994 (Toplu, 2009, ss. 678-690; Dowling and Fiels, 2009, ss. 569-571; Toplu, 2009, ss. 689-690).

Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan itibaren kütüphanecilik alanında derneklerin sayısında ciddi bir artış olmuştur. Bu gelişimin nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Gelişmekte olan ülkelerde bilgi erişim talebinin artması
- Dünya çapında yayıncılık faaliyetlerinin gelişmesi ve bilgi miktarındaki artış
- 20. yy.'ın ikinci yarısından itibaren uluslararası işletmelerin bilgi pazarına büyüyen ilgisi
- Kütüphane kullanıcılarının artan ve çeşitlenen bilgi ihtiyaçlarının karşılanması gereksinimi (Baldwin, 1997, ss. 392-393).

Yukarıda sıralanan nedenlere ek olarak meslek mensuplarının mesleki ve sosyal haklarını koruma ve geliştirmeye dönük artan talepleri dernekleşme çalışmalarının gelişimine katkı sağlamıştır.

Uluslararası düzeyde en etkili ve önemli kütüphanecilik örgütlerinin başında IFLA gelmektedir. IFLA'nın misyonu; *kütüphane ve bilgi hizmetlerinde standartlaşmayı sağlamak, kaliteli kütüphane ve bilgi hizmetlerinin değerinin ve öneminin vurgulanması ve dünya çapında üyelerinin çıkarlarının korunması* olarak belirtilmektedir (IFLA, 2012). Kütüphanecilik alanında küresel düzeyde mesleki ve bilimsel faaliyetler yürüten IFLA kuşkusuz ulusal ölçekli dernekler için de güçlü bir yol gösterici konumundadır.

Kütüphanecilik Derneklerinin Genel Yapısı ve Faaliyet Alanları

Kütüphanecilik derneklerinin yapılanmalarında faaliyet alanının fiziki sınırları, mesleki uzmanlaşmalar, ırk ve inanç gibi çeşitli faktörler etkili olabilmektedir. Genel olarak ulusal düzeyde hizmet veren ALA, Singapur Kütüphane Derneği (Library Association of Singapore – LAS), Güney Asya Kütüphaneler Meclisi (Congress of Southeast Asian Librarians - CONSAL) vb. dernekler olduğu gibi belirli bir alanda yoğunlaşan; Özel Kütüphaneler Derneği (Special Library Association – SLA), Uluslararası Teknoloji Üniversiteleri Kütüphaneleri Derneği (International Association of Technological University Libraries - IATUL), Araştırma Kütüphaneleri Derneği (Association of Research Libraries - ARL) gibi dernekler de bulunmaktadır. Ayrıca belirli bir etnik grup ya da dine dayalı olarak örgütlenen; Amerikan Yerlileri Kütüphane Derneği (American Indian Library Association), Çinli-Amerikalı Kütüphaneciler Derneği (Chinese-American Librarians Association), Asya Pasifik Amerikan Kütüphanecileri Derneği (Asian/Pa-

cific American Librarians Association), Siyahi Amerikalılar Kütüphane Derneği (Black Caucus of the American Library Association), Yahudi Kütüphaneler Derneği (Association of Jewish Libraries), Katolik Kütüphane Derneği (Catholic Library Association) gibi örgütler bulunmaktadır. Yine uluslararası düzeyde faaliyet gösteren IFLA ile birlikte Uluslararası Tarımsal Bilgi Uzmanları Derneği (Association of Agricultural Information Specialists - IAALD) gibi belirli alanlarda özelleşen dernekler de küresel düzeyde hizmetler yürütmektedir (Rakunathan, 2002).

Genel olarak kütüphanecilik dernekleri birbirlerine yakın bir örgütlenme düzenine sahiptir. Ancak bu yapılanma bütçe desteği, personel ve üyeler açısından farklılık gösterebilmektedir. Kütüphanecilik dernekleri çoğunlukla bağımsız sivil toplum kuruluşları olarak faaliyet göstermektedir. Öte yandan bazı ülkelerde hükümetleri ile çok güçlü bağlara sahip derneklerin yanı sıra doğrudan hükümetten maddi destek alabilen bağımsız dernekler de bulunmaktadır. Her kütüphanecilik derneği üyelik sistemini misyonuna uygun olarak belirlemektedir. Bazı dernekler yalnızca kütüphanecileri üye olarak kabul ederken bazıları ise kurumsal üyeliği benimsemektedir. Bununla birlikte meslek alanından olmasa dahi kütüphanelere destek sağlayan kişi ve kurumları üyeliğe kabul eden dernekler de bulunmaktadır (Dowling and Fiels, 2009, ss. 566-567).

Günümüzde hemen hemen bütün kütüphanecilik derneklerinin benzer güçlüklerle karşı karşıya olduğu belirtilmektedir. İnsan kaynakları ve finansal kaynaklar yönünden zorluklar yaşayan derneklerin temel sorunu olarak hizmetlerin sürdürülebilirliği gösterilmektedir. Çoğunlukla aktif üyeler ve dernek personeliyle yürütülen faaliyetlerde diğer üyelerden yeterince destek sağlanamadığı durumlarda ciddi sıkıntılarla karşılaşabilmektedir. Dernekler aktif olarak çalışanlara ya az miktarda maddi destek sağlamak ya da çoğunlukla olduğu gibi gönüllülük esasına dayalı olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Derneklerin genellikle ana gelir kaynakları üyelik aidatları ve konferans vb. etkinliklerden elde edilen gelirlerdir. Diğer gelir kaynakları ise yayınlar, eğitimler ve hibeler olarak sıralanmaktadır (Dowling and Fiels, 2009, s. 567). Kuşkusuz anılan koşulların Türkiye’de faaliyet gösteren kütüphanecilik dernekleri için de geçerli olduğu söylenebilir. Çoğunlukla insan kaynakları ve mali destek sıkıntısı yaşayan dernekler, yürüttükleri faaliyetlerle alana öncülük etme işlevlerini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Değişen Koşullarda Kütüphanecilik Hizmetlerinin Yeniden Yapılandırılması

Bilgi hizmetlerinin hızla değiştiği güncel koşullarda, küresel rekabetin de etkisiyle hizmet kalitesi ve çeşitliğini arttırmak kurumlar için önemli bir baskı unsuruna dönüşmektedir (Ghosh, 2006, s. 45). Özellikle dijital arşivler, açık erişim, kullanıcı merkezli hizmet, e-öğrenme, bilgi okuryazarlığı ve hizmet içi eğitim programları, web tabanlı kütüphane hizmetleri, sosyal ağ uygulamaları, konsorsiyumlar ve kurumlar arası işbirliği faaliyetleri ile yeni koşullara uygun yasal düzenlemelerin geliştirilmesi bu kapsamda değerlendirilmektedir. Gelişen teknolojiler çerçevesinde üretilen bilgi miktarı, bu bilgiye erişim ve depolama ortamları hızla gelişirken bilgi profesyonelleri bu ortamda bilgi hizmetlerini etkinleştirmeye çabalamaktadırlar. Bu kapsamda bilgi profesyonelleri basılı kaynakların dijitalleştirilmesi, üst veri standartları, mülkiyet hakları, koruma, ağ alt yapılarının geliştirilmesi, depolama çözümleri, bulutta bilgi yönetimi, çoklu ortam teknolojileri, otomasyon ve standardizasyon, kurumsal arşivler, işbirliği platformlarının geliştirilmesi, e-yayıncılık ve web içeriğinin yönetimi üzerine çalışmalara yoğunlaşmaktadırlar (Ghosh, 2006, s. 45; Thomas, Satpathi ve Satpathi, 2010, ss. 2-3). Bu durum bilgi profesyonellerini sürekli eğitime, yeni teknolojilerin ve uygulamaların hizmetlere adaptasyonuna ve diğer paydaşlarla güçlü ve etkin bir işbirliğine zorunlu kılmaktadır. Aksi halde yeni koşullara uyum sağlayamayan bilgi profesyonelleri etkisizleşirken kütüphaneler bilgiye erişimde işlevlerini yitirecektir. Kuşkusuz, kütüphanelerin ve bilgi profesyonellerinin varlığını sürdürebilmesi değişime karşı hazırlıklı olması ile mümkün olabilecektir.

Bilgi Hizmetlerinin Geliştirilmesinde Meslek Derneklerinin Rolü

Genel olarak meslek derneklerinin misyonu, *toplumda mesleklerin saygınlığını, bilinirliğini ve güvenilirliğini arttırmak* olarak değerlendirilmektedir. Bu misyonu gerçekleştirdikleri takdirde derneklerin gerçek anlamda toplumsal bir kuruluş olabileceği ve mesleki çıkarları savunabile-

ceği belirtilmektedir (Gülle, 2010, s. 159). Bu çerçevede üyelerin ve meslek mensuplarının tam desteğiyle etkin çalışmalar yürüten bir derneğin güçlü bir mesleğin teminatı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Kütüphanecilik dernekleri meslek mensuplarının bilgi ve deneyimlerini paylaşmasına, farklı alanlarda yürüttükleri hizmetlerle mensuplarının kendilerini geliştirmesine olanak sağlar. Dernekler aynı zamanda birbirleriyle doğrudan bağlantı kurmaları güç olan meslek mensupları için bir iletişim noktasıdır. Alana ilişkin standartların belirlenmesinde, yeni ve gelişen alanlarda hizmet modellerinin geliştirilmesinde ve kullanıcı ihtiyaçlarının izlenmesinde meslek derneklerinin kilit rolleri vardır (Rakunathan, 2002). Meslek dernekleri yaşanan değişime ve ortaya çıkan yeni sorunlara çözüm getirme noktasında önemli roller üstlenebilmektedir. Kütüphane ve bilgi hizmetlerinin kalitesini arttırmaya dönük sürekli eğitim ve yayın faaliyetleri, meslek mensupları ile kurumlar arası iletişimin geliştirilmesi, örnek uygulamaların ödüllendirilmesi ile yenilikçi yaklaşımların teşviki bu kapsamda değerlendirilebilir (Ghosh, 2006, s. 45).

Genel olarak mesleki derneklerin kütüphanecilik alanında üstlendikleri temel rolleri aşağıdaki maddelerde özetlemek mümkündür:

- Dernekler düzenledikleri konferans ve eğitim gibi etkinliklerle meslek mensupları arası iletişim ve etkileşimin güçlenmesine katkı sağlamaktadır.
- Dernekler kütüphanelerin ve mesleğin gelişimi için kurumlar arası işbirliğinin sağlanmasında önderlik etmektedir.
- Çok sayıda kişiyi temsil eden organizasyonlar olarak dernekler mesleki konularda toplumu daha aktif biçimde etkileyebilmektedir.
- Yeni teknolojiler ve uygulamaların bilgi hizmetlerine uyarlanması konusunda yüzleşen kütüphaneciler, derneklerin düzenledikleri kongre, konferans, çalıştay ve çıkardıkları yayınlar aracılığıyla eğitim gereksinimlerini giderebilmektedir.
- Dernekler mesleki standartlar, rehberler, davranış kuralları hazırlayarak ve bunların benimsenmesini sağlayarak mesleğin gelişimine katkıda bulunmaktadır.
- Dernekler toplumda kütüphane ve kütüphanecilerin görünürlüğünü artırma, toplumu kütüphaneleri savunmaya teşvik etme ve kütüphanelerle ilgili yasa ve politika yapıcıları korumaya yönelik çalışmalar yürütmektedir.
- Dernekler kütüphanecilikle ilgili diğer kuruluşlarla stratejik işbirliği ve ortaklık geliştirmekte ve böylelikle kendi yeterli kaynağı bulunmadığı durumlarda hedeflerini gerçekleştirmede dış destek elde etmektedir (Dowling and Fiels, 2009, ss. 565-566).
- Dernekler kütüphanecilerin özlük haklarının korunması ve iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir.
- Dernekler düşünce özgürlüğünün gelişmesine, sansüre karşı mücadeleye ve toplumsal demokrasi bilincinin artırılmasına katkı sağlamaktadır (Toplu, 2009, s. 692).
- Dernekler alana ilişkin etik ilkeler belirlemekte ve uygulamaya koymaktadır (Toplu, 2007, s. 206).

Günümüzde kütüphanecilik alanında faaliyet gösteren derneklerin aşağıda konularda hizmet geliştirmeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır.

(Şekil 1): Meslek dernekleri için bilgi hizmetleri modeli (Madden, 2008, s. 563)

Yukarıda sıralanan hizmetler arasında yer alan özet bilgi hizmetleri geleneksel olarak seçimli bilgi duyurusu olarak bilinmesine karşın günümüzde teknolojik olanaklar yardımıyla özellikle RSS ya da podcast hizmetleri çerçevesinde de sunulabilmektedir. Ancak yukarıdaki hizmetlerin yapılandırılması aşamasında öncelikli olarak meslek mensuplarının beklentilerinin tespit edilmesi, buna dönük kullanıcı araştırmalarının yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede gerçekleştirilecek araştırmalarda derneklerin aşağıdaki başlıklarda çalışmalar yürütmesi öngörülmektedir.

- Sektördeki gelişmeler
- Faaliyetlerin etkililiği
- Kütüphanecilik hizmetlerinin pazarlanması ve geliştirilmesi
- İdari ve mali koşulların analizi
- Güncel bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi
- Performans değerlendirmeleri
- Bilgi politikaları ve bilgi stratejilerinin geliştirilmesi

Literatür incelendiğinde kütüphanecilik derneklerinin bilgi hizmetlerinin geliştirilmesi için çeşitli standartlar, politikalar ve rehberler hazırladığı görülmektedir. Bilgi hizmetlerinin teknik ve uygulamalı alanlarına dönük geliştirilen bu çalışmalar genel nitelikte olabildiği gibi alanın çok özel konularında çalışanlar için de yol gösterici olabilmektedir. Örneğin Avustralya Kütüphane ve Bilgi Derneği'nin hastalık ve engellilik gibi çeşitli nedenlerle halk kütüphanesi hizmetlerine erişemeyen kişilere yönelik olarak hazırladığı *Avustralya Evde Kütüphane Hizmetleri Rehberi* (Guidelines for Australian Home Library Services) bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu rehberle evde kütüphane hizmeti alan kullanıcıların diğer kütüphane kullanıcılarıyla aynı haklara ve eşit hizmet standartlarına sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda halk kütüphanesi hizmetinin bir parçası olarak evde kütüphane hizmetlerinin organize edilmesi ve yürütülmesinde izlenmesi gereken yol, yöntem ve uygulamalara ilişkin ilkeler ortaya konul-

muştur (ALIA, 2000). Bu konuda diğer bir örnek uygulama da IFLA'nın görme engelliler için hazırladığı *Görme Engelli Kullanıcılar için Kütüphane Hizmetleri İlkeleri*'dir (Guidelines for Library Service to Braille Users). Rehberde görme engelli kullanıcıların kitaplara ve bilgi hizmetlerine erişiminde halk kütüphanelerinin temel sorumluluğu bulunduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede görme engelli kullanıcılara yönelik kütüphane hizmetlerinin temel unsurları ortaya konularak bu kullanıcılara yönelik koleksiyonu geliştirmede dikkat edilecek konulara değinilmiştir (IFLA, 1998). Meslek derneklerinin önemli bir faaliyet alanı da yukarıda sıralanan konuları içeren bilgi politikalarının oluşturulması olmalıdır. Bu çerçevede aşağıdaki şekilde görülen bir yaklaşımın izlenebileceği üzerine durulmaktadır (Madden, 2008, s. 564).

(Şekil 2): Bilgi stratejisi oluşturmada kütüphane ve bilgi hizmetleri modeli

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi derneklerin kütüphane ve bilgi hizmetleri için politikalar ve stratejiler geliştirirken, hizmetleri doğrudan ya da dolaylı etkileyen tüm koşulları göz önüne almaları gerekmektedir. Bu çerçevede dernekler bilgi politikasını oluşturan; meslek çalışmalarının her alanında bilgi profesyoneli gereksinimlerinin belirlenmesi, hizmet alımı gerçekleştirilen kesimlerle ilişkilerde izlenecek yöntemler ve araçların saptanması, kütüphane kullanıcılarının bilgi ihtiyacının tespit edilmesi, benzer kurumlarla ağ ortaklıklarının aranması, diğer paydaşların bilgi ihtiyacının belirlenmesi, ulusal ve uluslararası rekabet gücünü artırıcı stratejik bilginin sağlanması üzerine politikalar geliştirmelidir (Madden, 2008, s. 565).

Kütüphanecilik dernekleri hazırladıkları rehber, ilkeler ve standartlarla kütüphanecilik eğitim programlarının gelişiminde de rol oynamaktadır. Bu alandaki eğitim programlarına yönelik olarak IFLA tarafından hazırlanan rehber (*Guidelines for Professional Library/Information Educational Programs*) bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir. Bu çerçevede IFLA müfredat ve müfredat unsurları, personel, öğrenci, destek unsurları, öğretim kaynakları ve olanakları açısından hedefler ve ilkeler belirlemiştir. Kuşkusuz farklı ülkelerin kendilerine has

daha detaylı standartlara gereksinimi olabilir. Ancak IFLA tarafından hazırlanan rehberin, dünya çapında kütüphanecilik okullarının eğitiminin yapılandırılması ve sürdürülmesinde yol gösterici nitelikte olduğu dile getirilmektedir (Smith, Hallam ve Ghosh, 2012).

Türkiye’de Kütüphanecilik Dernekleri

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de kütüphanecilik alanında faaliyet gösteren dernekler hakkında genel bilgiler verilmektedir. Çalışmanın konusu bağlamında TKD ve ÜNAK üzerinde daha detaylı olarak durulmaktadır.

Kütüphanecilik alanında Türkiye’de kurulan ilk mesleki dernek Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) dir. 1949 yılında Türk kütüphanecilerinin mesleki bir örgüt çatısı altında seslerini duyurabileceği ve sorunlarına çözüm arayabileceği bir dayanışma ortamı oluşturmak amacıyla kurulmuştur. İlk zamanlarda etkinliklerini Ankara içinde sürdüren Dernek, 1961 yılında tüzük değişikliğiyle diğer il ve ilçelerde de şubeler açmaya başlamıştır. 1983 yılından itibaren Derneğin çalışmaları bilginin ve arşivcilik alanlarını da kapsamaya başlamıştır. TKD, 1952 yılında *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*’ni (TKDB) yayınlamaya başlamıştır. 1987 yılında adı *Türk Kütüphaneciliği* olarak değiştirilen dergi halen 3 ayda bir yayınlanmaktadır. Dernek, 1996 yılında *Meslek Ahlak İlkelerini* kabul ve ilan etmiştir (TKD, 2010). Dernek 2008 yılında da *Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi*’ni kabul ve ilan etmiştir (TKD 2008). Söz konusu *Bildirge* aynı yıl IFLA’nın konuyla ilgili inisiyatifi olan FAIFE (Free Access to Information and Freedom of Expression) web sitesinde Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmıştır (IFLA, 2008). TKD nin kayıtlarına göre derneğin yaklaşık 3000 üyesi bulunmaktadır. TKD çalışmalarını Genel Merkez düzeyinde ve yurt geneline yayılmış şubeleri ile sürdürmektedir. TKD, kuruluşundan beri sergilediği destek ve işbirliği ile kütüphanecilik eğitiminde önemli bir rol üstlenmiştir. Türk Kütüphaneciliği dergisiyle ve çıkardığı diğer yayınlarla¹ birlikte TKD, kurslar, seminer, panel ve konferanslar yoluyla kütüphanecilerin eğitimi ve gelişimi için çalışmalar yürütmüştür (Bayter, 2004). Bunlara ek olarak, Kütüphane Haftası kutlama etkinlikleri ve bu kapsamda gerçekleştirilen faaliyetler toplumda mesleki farkındalığın yerleşmesine olumlu katkıda bulunmaktadır. Dernek, web sitesinde² düzenlenecek mesleki etkinliklerin duyurusunu yaparak, Dernek ile ilgili gerçekleşmiş etkinlikler hakkında bilgiler vererek ve iş ilanları yayınlamak meslek mensuplarının gelişmelerden ve iş fırsatlarından haberdar olmasını sağlamaktadır. Ayrıca çalışma gündeminin web sayfasında yayınlanması şeffaflık ilkesini desteklemektedir. TKD, mesleki ve toplumsal konularda rehberlik ve öncülük etme görevini de üstlenmektedir. Web sitesinde yayınlanan *Mesleki Etik İlkeleri*, *IFLA/UNESCO Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi*, *Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi*, *Halk Kütüphaneleri Bildirgesi*, *Lefkoşe Bildirgesi*, *IFLA Sayısal Kütüphaneler Manifestosu*, *İfade Özgürlüğü ve İyi Kütüphaneciliğin İlkeleri*, *IFLA/UNESCO Okul Kütüphanesi Bildirgesi* bu kapsamda değerlendirilebilir. Ayrıca Derneğin diğer paydaşlarla birlikte bilgi profesyonellerinin özlük haklarının geliştirilmesi konusundaki çalışmaları mesleki tartışma listelerinde izlenebilmektedir.

Türkiye’de kütüphanecilik alanında ikinci meslek örgütü olan ÜNAK 1991 yılında kurulmuştur (ÜNAK, 2001a). Üniversite ve araştırma kütüphanelerini odak noktasına alan ÜNAK’ın amacı; *üniversite ve araştırma kütüphanelerinin, dokümantasyon ve enformasyon merkezlerinin ve özel kütüphanelerin çağdaş kütüphanecilik anlayışına ve işlevlerine uygun hizmetler yürütmesine destek sağlamak* olarak tanımlanmaktadır (ÜNAK, 2001b). ÜNAK, 2000 yılından itibaren Bilgi Dünyası adlı dergiyi yayınlamaktadır. ÜNAK’ın 600’ü aşkın üyesi bulunmaktadır. Dernek, kuruluşundan bu yana, mesleğin gelişimi ve sorunların çözümü için çalışmalarını sürdürmekte; mesleki ve bilimsel etkinliklerin yanı sıra sosyal ve kültürel etkinlikler de düzenlemektedir (ÜNAK 2001b). ÜNAK, Bilgi Dünyası dergisi, yayınladığı kitaplar³ ve her yıl farklı bir üniversite kütüphanesi ile birlikte düzenlenen mesleki kongrelerle mesleki

¹ TKD Genel Merkezi’nin satışta 28 adet yayını bulunmaktadır. Kaynak: http://www.kutuphaneci.org.tr/index.php?option=com_k2&view=itmlist&layout=category&task=category&id=8&Itemid=110

² TKD web sitesine <http://www.kutuphaneci.org.tr/> adresinden erişilebilir.

³ ÜNAK’ın yayımlanmış olduğu 7 adet kitap bulunmaktadır. Kaynak: <http://www.unak.org.tr/ykit.htm>

gelişime katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Derneğin web⁴ sitesinde yer alan Türkçe-İngilizce Konu Başlıkları Listesi, Türk Kütüphaneciliğinde Kim Kimdir, Türkiye Bilgi Merkezleri Rehberi, ÜNAK Bildiriler Veri Tabanı, Türkçe-İngilizce Kütüphanecilik Terimleri ve Kütüphaneciler İçin internet Kaynakları gibi çalışmalar da bu kapsamda değerlendirilebilir (Toplu, 2009, s. 715). Ayrıca 2000 yılında oluşturulan ve kütüphanelerin çevrimiçi veri tabanlarına etkin erişimini sağlamayı amaçlayan ÜNAK-OCLC Konsorsiyumu dikkat çekicidir (Toplu, 2009, s. 715; ÜNAK, 2012a). 2002 yılında Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu'nun (OKIG) kurulmasıyla temelleri atılan Okul Kütüphanecileri Derneği (OKD)⁵ resmi olarak 2010 yılında kurulmuştur. Bu zamana kadar geçen süreçte OKIG 2003, 2009 ve 2010 yıllarında ulusal düzeyde üç konferans düzenlemiştir (OKD, 2013a). Derneğin misyonu *ulusal düzeyde eğitim kurumlarında bilgi merkezleri ve kütüphanecilerin yaşam boyu öğrenme sürecinde etkin rol almasını sağlamak için önderlik etmektir* (OKD, 2013b).

2011 yılında kurulan bir dernek olan Avrasya Kütüphaneciler Birliği (AKB)⁶ (S. G. Gericik, kişisel iletişim, 15 Mayıs 2013) alandaki genç sayılabilecek derneklere aittir. AKB'nin misyonu *Avrasya'da Türk ve Akraba Toplulukları arasında kütüphanecilik meslek mensuplarının örgütlenerek işbirliği ve ortak bir yaklaşım geliştirmelerini sağlamaktır* (AKB, 2011a). Dernek 2012 yılında Dünya Çocuk Kitapları Haftası kutlama etkinliklerini ve Türk Konseyi Kütüphaneleri Mevcut Durum Sorunlar ve Öneriler Sempozyumunu düzenlemiştir (AKB, 2011b).

Türkiye'de en son kurulan kütüphanecilik derneği Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Derneği'dir⁷ (ANKOS). 2012 yılında kurulan derneğin amacı *üniversite kütüphanelerinin işbirliği içinde hareket ederek daha çok bilgi kaynağına daha az maliyetle ulaşmalarını sağlamaktır* (ANKOS, 2012a). Günümüze kadar geçen bir yıl gibi kısa bir süreçte ANKOS Derneği ANKOS 12. Yıllık Toplantısı, 2012 ANKOS Yıllık Çalıştayı, ANKOS Kütüphane/Bilgi Merkezi Yöneticileri Toplantısı ve ANKOSLink Konferansını gerçekleştirmiştir (ANKOS, 2012b).

Farklı misyon ve vizyonlara odaklanmış olarak kurulan bu beş dernek çalışma alanlarına paralel olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlerle mesleki gelişimde itici güç ve kılavuz olmaya devam etmektedir.

Metodoloji

Çalışmada veriler betimleme yöntemi çerçevesinde (Karasar, 2010) literatür incelemesi ve anket tekniği ile elde edilmiştir. İncelenen yerli ve yabancı literatür bağlamında, Türkiye'de bilgi profesyonellerinin kütüphanecilik alanında faaliyet gösteren iki köklü dernek olan TKD ve ÜNAK faaliyetleri hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesine dönük bir anket geliştirilmiştir. Bu kapsamda hazırlanan elektronik ankette; TKD ve ÜNAK'ın mesleki ve bilimsel, eğitim, sosyal, kültürel ve farkındalık oluşturma ve lobi faaliyetlerine yönelik sorular yer almıştır. Hazırlanan anket KUTUP-L ve ÜNAK-List üzerinden dağıtılmıştır. KUTUP-L tartışma listesi üye sayısı 2498 (KUTUP-L, 2012), ÜNAK List'in üye sayısı ise 375 (ÜNAK, 2012b) olarak belirlenmiştir. Her iki listeye anket 26 Kasım 2012 tarihinde gönderilmiş ardından 29 Kasım 2012 tarihinde hatırlatma mesajı atılmıştır. Anketi toplam 175 kişi yanıtlamıştır. Çalışmada elde edilen verilere ilişkin değerlendirmeler anket kapsamında erişilebilen toplam denek sayısı ile sınırlıdır.

Gerçekleştirilen anketin analizinde “tanımlayıcı istatistik” tekniğinden yararlanılmıştır. Tanımlayıcı istatistik çalışmaları; sayı ya da frekanslar, yüzdeler, aritmetik ortalama, mod, medyan ve değişim ölçülerini içermektedir (Baş, 2001, s. 128). Bulguların değerlendirilmesinde PASW Statistics 18 yazılımı kullanılmıştır. İlgili programa sayısallaştırılarak girilen verilerin frekans değerleri, çapraz tabloları, güven analizi (0,05 katsayılı) “Ki Kare Testi” ile gruplar arasındaki ilişkiler saptanmıştır. Grupların aritmetik ortalama değerleri ($\bar{X}$), aritmetik orta-

⁴ ÜNAK web sitesine <http://www.unak.org.tr/> adresinden erişilebilir.

⁵ OKD hakkında daha detaylı bilgiye <http://www.okulkutuphanecileri.org/> adresinden erişilebilir.

⁶ AKB hakkında daha detaylı bilgiye <http://avrasyakutuphanecilerbirligi.org/index.php> adresinden erişilebilir.

⁷ ANKOS Derneği hakkında daha detaylı bilgiye <http://www.ankos.org.tr/> adresinden erişilebilir.

lama değerinden sapmaların ortaya konulabilmesi için standart sapma değerleri hesaplanarak ilgili tablolara yansıtılmıştır.

PASW güvenilirlik analizine göre anket çalışmasının içsel tutarlılığına yönelik Cronbach Alpha güvenilirlik değeri ölçülmüştür. Bu testte değerlerin dağılımının 0,00 - 0,40 arası olması çalışmanın güvenilir olmadığını, 0,40 - 0,60 arası düşük güvenilir düzeyini, 0,60 - 0,80 arası oldukça güvenilir düzeyi, 0,80 - 1,0 arası yüksek güvenilirlik düzeyini göstermektedir (Özdamar, 2004, s. 633). Araştırmada Cronbach Alpha değeri 0,879 olarak elde edilmiş ve bu oran da araştırmanın yüksek güvenilirlik derecesinde olduğunu göstermiştir.

Bulgular ve Değerlendirme

Anket katılımcılarının demografik bilgileri incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır. Katılımcıların:

- %98,3'ü bilgi ve belge yönetimi alanından, %1,7'si ise farklı alanlardan mezundur.
- %64'ü lisans, %26,0'u yüksek lisans, 59,1'i doktora düzeyinde eğitim almıştır.

(Tablo 1): Katılımcıların Çalıştıkları Kurumlar

Kurumlar	N	%
Üniversite kütüphanesi	96	54,9
Üniversiteler (Akademisyen)	14	8
Kamu kurum kütüphanesi	13	7,4
Milli kütüphane	12	6,9
Okul kütüphanesi	11	6,3
Kamu kurum arşivi	7	4
Halk kütüphanesi	5	2,9
Özel kurum kütüphanesi	5	2,9
Bilgi/Bilişim hizmeti sağlayan firmalar	4	2,3
Diğer	4	2,3
Müze ya da benzeri bellek merkezi	2	1,1
Herhangi bir işte çalışmıyorum	2	1,1

Tablo 1'de yer aldığı gibi çalışmaya katılanların büyük çoğunluğu (%63) üniversitelerde çalışan bilgi profesyonellerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda katılımcıların %54,9'u üniversite kütüphanesi çalışanı olup, %8'i ise akademisyendir.

(Tablo 2): Katılımcıların Kurumdaki Pozisyonlarına Göre Çalışma Süreleri

Pozisyon	1-2 yıl	3-5 yıl	6-10 yıl	11-20 yıl	21 yıldan çok	Toplam
İdari personel	15	18	14	13	4	64
%	8,6	10,3	8	7,4	2,3	36,6
Yönetici	1	0	3	16	30	50
%	0,6	0	1,7	9,1	17,1	28,6
Uzman / Uzm. Yrd.	3	2	14	14	9	42
%	1,7	1,1	8	8	5,1	24,1
Akademik personel	1	2	3	6	7	19
%	0,6	1,1	1,7	3,4	4	10,9
Toplam	20	22	34	49	50	175

Katılımcıların yarısından çoğunu idari personel (%36,6) ve yönetici olarak çalışan bilgi profesyonelleri (%28,6) oluşturmaktadır. Bununla birlikte %24,1'i uzman/uzman yardımcısı olarak, %10,9'u akademik personel olarak çalıştığını belirtmiştir. Öte yandan 21 yıldan çok çalışan yöneticilerin oranı diğer pozisyonlara göre daha yüksek çıkmıştır (%17,1).

(Tablo 3): Katılımcıların Derneklere Üye Olma Durumu

Üyelik	N	%
TKD üyesi	104	59,42
ÜNAK üyesi	82	46,85
TKD ve ÜNAK üyesi	59	33,71
Her iki derneğe de üye değil	48	27,42

Çalışmaya katılan bilgi profesyonellerinin yarısından fazlası (%59,42) TKD'ye üye iken ÜNAK'a üye olanların oranı %46,85'tir. Her iki derneğe de üye olanların oranı %33,71'dir. İki derneğe de üye olmayanların oranı %27,42'dir.

(Tablo 4): TKD ve ÜNAK'ın Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

	TKD		ÜNAK	
	AO	s	AO	s
s.1 Bilgi profesyonellerinin haklarını koruma	3,72	1,07	2,28	1,09
s.2 Bilgi profesyonellerinin sorunlarını çözme	3,37	,99	2,22	1,03
s.3 Mesleki ve bilimsel etkinlikler düzenleme	3,42	1,03	3,22	1,08
s.4 Mesleki ve bilimsel yayınlar çıkarma/destekleme	3,45	1,02	3,26	1,05
s.5 Mesleki eğitimi destekleyici faaliyetlerde bulunma	2,82	1,11	2,60	1,08
s.6 Standartlar, politikalar ve yasal düzenleme faaliyetleri	2,84	1,17	2,34	1,04
s.7 Meslek mensupları arasındaki iletişimi güçlendirme	3,11	1,15	2,58	1,16
s.8 Meslek mensupları ve ilgili diğer kişilerle sosyal ortam oluşturma	3,16	1,16	2,72	1,14
s.9 Sosyal ve kültürel etkinlikler (gezi, tiyatro, yemek vb.)	3,16	1,13	2,84	1,17
s.10 Toplumsal olaylara ve konulara duyarlılık gösterme	2,97	1,21	2,30	1,10
s.11 Toplumda meslekle ilgili farkındalık oluşturma	3,00	1,18	2,34	1,13
s.12 Mesleki gelişimi destekleyecek tanıtım ve lobi faaliyetleri	3,00	1,14	2,24	1,02

Tablo 12'de TKD ve ÜNAK'ın faaliyetlerinin değerlendirilmesine yönelik aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır. AO değerleri göz önüne alındığında TKD hakkındaki görüşler ortalamanın biraz üstünde kalırken (TKD Genel AO: 3,17), ÜNAK hakkındaki görüşler olumsuz ve kararsız arasında yer almaktadır (ÜNAK Genel AO: 2,58). TKD'nin en güçlü yönü bilgi profesyonellerinin haklarının korunmasıdır (AO: 3,72). Yine TKD'nin mesleki ve bilimsel yayınlar çıkarma (AO: 3,45), mesleki ve bilimsel etkinlikler düzenleme (AO: 3,42), bilgi profesyonellerinin sorunlarını çözme konularında AO değerleri diğerlerine göre yüksek çıkmıştır. ÜNAK'ın AO değeri kararsızın üstünde çıkan iki faaliyeti ile mesleki ve bilimsel yayınlar çıkarma/destekleme (AO: 3,26) ile mesleki ve bilimsel etkinlikler düzen-

lemedir (AO: 3,22). TKD'ye ait yanıtlarda yedi başlıkta AO değeri 3'ün üzerine çıkarken bu durum ÜNAK'da ikide kalmaktadır. TKD'nin ortalama değeri 3'ün altında kalan başlıkları mesleki eğitimi destekleyici faaliyetlerde bulunma (AO: 2,82), standartlar politikalar ve yasal düzenlemeler oluşturma/destekleme (AO: 2,84) ve toplumsal olaylara ve konulara duyarlılık göstermedir (2,97). ÜNAK'ın özellikle bilgi profesyonellerinin sorunlarını çözme (AO:2,22), mesleki gelişimi destekleyecek tanıtım ve lobi faaliyetlerinde bulunma (AO: 2,24), toplumda meslekle ilgili farkındalık oluşturma (AO: 2,34), standartlar, politikalar ve yasal düzenlemeler oluşturma/destekleme (AO: 2,34) konularında AO değerleri düşük çıkmıştır. Her iki derneğe ilişkin yukarıdaki başlıklardaki AO sonuçları olumlu ve çok olumlu düşünülebilecek 4 ve 5 değerlerine ulaşmamaktadır.

(Tablo 5): Katılımcıların Çalışma Pozisyonlarına Göre TKD ve ÜNAK'ın Değerlendirilmesi

		TKD				ÜNAK			
		Yönetici	Uzman	Akademik	İdari	Yönetici	Uzman	Akademik	İdari
s.1	AO	3,78	3,92	3,42	3,62	2,20	2,52	1,78	2,34
	s	1,05	1,05	1,26	1,01	1,01	1,27	,78	1,07
s.2	AO	3,24	3,45	3,15	3,48	2,06	2,35	1,84	2,37
	s	,93	,94	1,06	1,05	,91	1,22	,89	1,00
s.3	AO	3,30	3,50	3,10	3,57	3,22	3,40	3,05	3,15
	s	1,11	1,10	,93	,92	1,16	1,16	,91	1,01
s.4	AO	3,40	3,61	3,21	3,46	3,10	3,50	3,15	3,26
	s	,92	1,08	1,03	1,06	1,11	1,04	1,11	,99
s.5	AO	2,84	3,09	2,42	2,75	2,60	2,69	2,26	2,64
	s	1,03	1,18	1,07	1,12	1,14	1,21	1,04	,94
s.6	AO	2,56	3,02	2,47	3,04	2,28	2,50	1,68	2,48
	s	,99	1,25	1,26	1,18	1,08	1,10	,67	,99
s.7	AO	3,16	3,14	2,68	3,18	2,68	2,71	2,47	2,46
	s	1,03	1,27	,94	1,21	1,25	1,25	,84	1,12
s.8	AO	3,10	3,28	2,57	3,31	2,82	2,90	2,52	2,59
	s	1,16	1,27	,83	1,12	1,24	1,20	,90	1,09
s.9	AO	2,94	3,30	2,52	3,42	3,06	3,02	2,94	2,51
	s	1,01	1,23	,90	1,13	1,25	1,17	1,12	1,08
s.10	AO	2,90	3,16	2,57	3,03	2,24	2,54	1,84	2,32
	s	1,03	1,28	1,26	1,28	1,15	1,13	,95	1,05
s.11	AO	3,02	3,02	2,78	3,04	2,28	2,54	1,89	2,39
	s	1,03	1,31	1,03	1,25	1,10	1,23	,93	1,12
s.12	AO	2,92	3,26	2,57	3,03	2,18	2,33	1,89	2,34
	s	,96	1,30	1,07	1,16	1,02	1,07	,93	1,01

Katılımcıların çalışma pozisyonlarına göre TKD ve ÜNAK'ın faaliyetlerini değerlendirmeye dönük 12 soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, özellikle 1. soruda karşılaştırmaya değer çelişki olduğu ortaya çıkmıştır (TKD S.1 P: 0,011 < 0,05). 1. soruyu oluşturan hakların korunması noktasında TKD ve ÜNAK'a yönelik akademik ortamda çalışanlar diğer gruplara göre koşulları daha olumsuz görmektedirler. ÜNAK'a yönelik verilen yanıtların AO değerleri tüm gruplarda 2.52'yi geçmemektedir. 1. soruda TKD'ye yönelik uzmanların AO değeri 3.92'ye yükselmektedir.

Ki kare değerleri çerçevesinde gruplar arasında farklılıklar 9. soruda da belirgindir. Sosyal ve kültürel etkinlikler düzenleme üzerine olan 9. soruda ÜNAK için idari grubun AO değeri 2.51'de kalırken diğer grupların AO değerleri nispeten daha yüksektir. Aynı soruda TKD için

akademik ve yönetici gruplarının AO değerleri 3'ün altında kalmaktadır. 2. 3. ve 4. soruda TKD için AO değerleri tüm grupları için ortalama değer 3'ün biraz üzerinde gerçekleşirken; ÜNAK için 3. (mesleki ve bilimsel etkinlikler düzenleme) ve 4. (mesleki ve bilimsel yayınlar çıkarma/destekleme) sorulara verilen yanıtlar diğer sorulara göre daha olumludur. TKD için 5. (mesleki eğitim) ve 6. (standartlar, politika ve düzenlemeler oluşturma) sorulara yöneticilerin ve akademik grubun verdikleri yanıtlar 3'ün altında kalmaktadır. ÜNAK için de 6. soruda akademik grubun AO değeri tablo 5 içindeki en düşük değer olan 1,68'dir. 7. ve 8. sorularda ÜNAK için grupların AO değeri 2,5 civarında iken TKD'de akademik grubun dışında 3'ün biraz üzerinde gerçekleşmiştir. 10. (toplumsal duyarlılık) ve 12. (tanıtım ve lobi) sorularda TKD için uzman ve idari personelin yanıtları 3'ün biraz üzerinde kalırken yönetici ve akademisyenlerin yanıtları 3'ün altına düşmektedir. Aynı sorularda ÜNAK için tüm grupların AO değerleri 2.54'ün üzerine çıkamamaktadır.

(Tablo 6): Katılımcıların TKD ve ÜNAK'ın Hizmetlerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri

Hizmetlerin Geliştirilmesi	TKD		ÜNAK	
	N	%	N	%
Farkındalık oluşturma ve lobi faaliyetleri	121	69,1	114	65,1
Mesleki ve bilimsel faaliyetler	115	65,7	117	66,9
Eğitim faaliyetleri	64	36,6	83	47,4
Sosyal ve kültürel faaliyetler	34	19,4	42	24
TKD/ÜNAK hizmetlerinden memnunuz.	6	3,4	1	0,6

Tablo 6'da yer aldığı gibi katılımcıların %60'ından fazlası TKD ve ÜNAK'ın farkındalık oluşturma ve lobi faaliyetleri ile mesleki ve bilimsel faaliyetlerini daha da geliştirmesi gerektiğini düşünmektedir. Yanıtlar her iki dernek için de birbirlerine yakın oranlarda gerçekleşmiştir. Farkındalık oluşturma konusunda TKD'den beklentiler %69,1'e yükselirken ÜNAK'ın %66,9 oranında mesleki ve bilimsel faaliyetlere ağırlık vermesi gerektiği belirtilmiştir. Eğitim faaliyetlerinin artırılması konusunda ÜNAK için oran %47,4 iken TKD için %36,6'dır. Sosyal ve kültürel faaliyetlerin geliştirilmesi konusunda her iki derneğe verilen yanıtların oranı %20 civarındadır. TKD ve ÜNAK'ın hizmetlerinden memnun olduğunu ve herhangi bir geliştirmeye gereksinim olmadığını düşünenlerin oranı %5'in altında kalmaktadır. Bu oran ÜNAK için %0,6'dır.

(Tablo 7): Katılımcıların Ankete İlişkin Görüşleri (Açık Uçlu Soru)

Görüşler	N	%
Derneklere yönelik öneri ve istekler	9	25
Bilgi profesyonellerine yönelik öneri, istek ve eleştiriler	9	25
Derneklere yönelik eleştiriler	7	19
Anket ile ilgili öneri ve eleştiriler	7	19
Derneklere yönelik övgü ve takdir	2	6
ÜNAK'ın yeni yönetimiyle ilgili olumlu beklentiler	2	6

Tablo 7'de açık uçlu olarak yapılandırılan soruya verilen yanıtlar gruplandırılmıştır. İlgili soruya verilen yanıtların %25'i dernekler ve ankete ilişkin değil doğrudan bilgi profesyonellerinin yaklaşımlarına dönük eleştirileri içermektedir. Açık uçlu soruda derneklere yönelik eleştirilerin oranı ise %19'da kalmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Kütüphanecilik alanında özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası artan dernekleşme çalışmalarının Türkiye’de 1949 yılında kurulan TKD ile başladığı görülmektedir. 1991 yılında kurulan ÜNAK kuruluş amacında üniversite ve araştırma kütüphanelerini vizyonuna koymakla beraber gerçekleştirdiği çalışmalar ile genel olarak bütün Türkiye’de kütüphanecilik alanının gelişimine TKD gibi önemli katkılarda bulunmaktadır. Nitekim ülkemizde son yıllarda mesleki eğitimi destekleyici kongre, konferans ve seminer gibi etkinliklerin artması ve bilgi profesyonellerinin özlük haklarıyla ilgili çalışmalarının olumlu sonuçlanması bu kapsamda değerlendirilebilir. Öte yandan kütüphanecilik derneklerinin değişen koşullarda mesleki ve bilimsel çalışmalar, sosyal ve kültürel etkinlikler, toplumsal duyarlılık ve farkındalığın geliştirilmesine dönük yürüttükleri faaliyetlerin gereksinimleri ne oranda karşıladığı önemli bir araştırma sorusudur. Bu çerçevede TKD ve ÜNAK’ın bu gereksinimleri ne ölçüde karşıladığını tespit etmeye yönelik elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde her iki derneğe yönelik görüşlerin olumlu ile kararsız arasında yoğunlaştığı, bazı konularda ÜNAK’a yönelik değerlendirmelerin kararsız ile olumsuz arasında yer aldığı görülmektedir.

Katılımcılar tarafından TKD’nin en güçlü yönü bilgi profesyonellerinin haklarının korunmasına yönelik faaliyetleri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle son yıllarda kütüphanecilerin teknik hizmetler sınıfına geçirilmesine yönelik dernek çalışmaları ve bu çabaların olumlu sonuçlanması bu durumun nedenleri arasında gösterilebilir. Yine TKD’nin mesleki ve bilimsel yayınlar çıkarma, mesleki ve bilimsel etkinlikler düzenleme, bilgi profesyonellerinin sorunlarını çözme konularındaki çalışmaları diğer başlıklara göre daha olumlu görülmektedir.

ÜNAK’ın en başarılı bulunan yönü mesleki ve bilimsel yayınlar çıkarma/destekleme ile mesleki ve bilimsel etkinlikler düzenleme faaliyetleridir.

Genel toplamda bilgi profesyonelleri TKD’nin yedi, ÜNAK’ın iki faaliyet alanını iyiye yakın olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda TKD, ÜNAK’a göre incelenen başlıklarda daha olumlu bir görünüm ortaya koymaktadır.

TKD mesleki eğitimi destekleyici faaliyetlerde bulunma, standartlar, politikalar ve yasal düzenlemeler oluşturma/destekleme ve toplumsal olaylara ve konulara duyarlılık gösterme yönünden diğer başlıklara göre daha olumsuz değerlendirilmektedir.

ÜNAK ise özellikle bilgi profesyonellerinin sorunlarını çözme, mesleki gelişimi destekleyecek tanıtım ve lobi faaliyetlerinde bulunma, toplumda meslekle ilgili farkındalık oluşturma, standartlar, politikalar ve yasal düzenlemeler oluşturmada/desteklemede daha yetersiz bulunmaktadır. Ayrıca, bilgi profesyonellerinin her iki derneğin bütün faaliyet alanlarına yönelik olarak olumlu ve çok olumlu değerlendirmelerde bulunmamaları dikkat çekicidir. Bu durum bilgi profesyonellerinin gözünde genel olarak TKD ve ÜNAK’ın faaliyetlerini çalışmada ele alınan konu başlıklarında geliştirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bilgi profesyonelleri her iki derneğe yönelik olarak da çalışma pozisyonlarına göre farklı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bilgi profesyonellerinin haklarının korunması konusunda akademik ortamda çalışanlar, her iki derneğin çalışmalarını da diğer gruplara göre daha olumsuz olarak değerlendirmektedirler. Uzmanlar bilgi profesyonellerinin haklarının korunması açısından TKD çalışmalarını diğer gruplara göre daha olumlu görmektedirler.

Ankete verilen yanıtlar açısından sosyal ve kültürel etkinlikler düzenleme konusunda çalışma gruplarına göre farklılıklar bulunmaktadır. İdari personel olarak çalışanlar ÜNAK’ı daha yetersiz bulurken, diğer alanlarda çalışanlar durumu nispeten daha olumlu olarak değerlendirmektedir.

TKD mesleki eğitimi destekleyici faaliyetlerde bulunma, standartlar, politikalar ve yasal düzenlemeler oluşturma/destekleme açısından yöneticiler ve akademik personel tarafından daha yetersiz bulunmaktadır. Akademik personel ÜNAK’ı, tüm konular içerisinde en olumsuz olarak standartlar, politikalar ve yasal düzenlemeler oluşturma/destekleme faaliyetlerinde görmektedirler.

ÜNAK çalışmaları meslek mensupları arasındaki iletişimi güçlendirme, meslek mensubu ve ilgili diğer kişilerle sosyal ortam oluşturma açısından TKD'ye göre daha olumsuz değerlendirilmektedir.

Toplumsal olaylara ve konulara duyarlılık gösterme ve mesleki gelişimi destekleyecek tanıtım ve lobi faaliyetlerinde bulunma yönünden TKD, uzman/uzman yardımcıları ve idari personel tarafından diğer gruplara göre daha iyi; yöneticiler ve akademisyenler tarafından daha olumsuz değerlendirilmektedir.

Çalışmaya katılan bilgi profesyonellerinin %60'ından fazlasının farkındalık oluşturma ve lobi faaliyetleri ile mesleki ve bilimsel faaliyetler yönünden TKD ve ÜNAK'ın çalışmalarını geliştirmesi gerektiğini düşünmesi dikkat çekicidir. Bu durum her iki derneğin de ilgili alanlarda faaliyetlerini yoğunlaştırması gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede bilgi profesyonellerinin toplumda mesleğe yönelik bilincin oluşmasında derneklerin önemli rol üstlenmesi gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Bununla birlikte, TKD'nin en çok geliştirilmesi gereken faaliyeti toplumda meslekle ilgili farkındalık oluşturma iken ÜNAK'ın mesleki ve bilimsel faaliyetler olduğu ortaya çıkmıştır. Her iki derneğin de eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi gerektiği düşünülmeye rağmen ÜNAK'ın bu konuda çalışmalarını artırması gerektiğini düşünülürken oranın TKD'ye göre daha yüksektir. Bu durumun ortaya çıkmasında son yıllarda gerçekleştirilen ve TKD'nin de düzenleyicileri arasında bulunduğu Halk Kütüphaneleri Bölge Seminerlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Bilgi profesyonellerinden bazıları açık uçlu soru aracılığıyla, dernek ve yöneticilerine yönelik çeşitli öneri ve isteklerde bulunmuştur. Bunlar; mesleki ve bilimsel çalışmaların artırılması, faaliyet alanının genişletilmesi, yönetimde liyakat ve isteklilik, çok seslilik, şeffaflık ve işbirliği olarak özetlenebilir.

Açık uçlu soru aracılığıyla belirtilen yanıtlar ışığında derneklere yönelik öneri, istekler ile doğrudan bilgi profesyonellerinin yaklaşımlarına dönük öneri, istek ve eleştirilerin oranının yüksekliği dikkat çekicidir. Bu durum kuşkusuz derneklerin gelişiminde bilgi profesyonellerinin etkisinin meslek mensupları tarafından bilindiğine işaret etmektedir. Nitekim Türkiye'de bilgi profesyonellerinin gerek üye olarak gerekse meslek mensubu sıfatıyla derneklere maddi ve manevi desteğinin yeterli olduğunu söylemek güçtür. Zira her iki derneğin üye sayısının yetersiz olduğu ve dernek kurul ve toplantılarına meslek mensuplarının yeterince rağbet göstermediği bilinmektedir.

Öte yandan yukarıdaki sonuçlar değerlendirilirken TKD'nin genel olarak bütün kütüphanecilik alanını; ÜNAK'ın ise öncelikle üniversite ve araştırma kütüphanelerini hedefleyerek kurulduğu göz önüne alınmalıdır.

Her iki derneğin meslek mensuplarının bakış açılarıyla değerlendirilmesine yönelik bu çalışmada elde edilen bulguların ülkemizde kütüphanecilik derneklerinin faaliyetlerini geliştirmesine katkı sağlaması umulmaktadır. Mesleki tartışma listeleri yoluyla erişilebilen deneklerle sınırlı olan bu çalışmanın benzerlerinin ilerleyen dönemlerde de daha geniş katılımı tekrarlanması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlara dayanarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- TKD ve ÜNAK mesleki ve bilimsel faaliyetler ile farkındalık oluşturma ve lobi faaliyetlerine daha fazla ağırlık vermelidir.
- Her iki dernek de, tüm çalışma alanlarında etkin bir işbirliği geliştirmeli ve uygulamalıdır.
- Meslek mensuplarına üyelik bilincinin aşılmasına yönelik çalışmalar artırılmalıdır.
- Her iki derneğin de yürüttüğü çalışmalara dönük tanıtım faaliyetlerini arttırmaları gerekmektedir.
- Bilgi profesyonelleri meslek derneklerinde daha aktif rol almalı, gerektiğinde eleştiri konusu olan alanlarda sorumluluklar üstlenmelidir. Dernekler de bu çalışmaların yürütülebilmesi için uygun ortam ve koşulları sağlamalıdır.
- Özellikle akademik ortamda dernek faaliyetlerine ilişkin eleştirilerin yoğunlaştığı göz önüne alınırsa, dernekler ile akademisyenlerin daha yakın çalışması; derneklerin dün-

yada örnekleri görüldüğü gibi alana ilişkin eğitim faaliyetlerini, akademisyenlerin de özellikle eleştirilerini yoğunlaştırdıkları konularda dernek faaliyetlerini desteklemesi önemli görülmektedir.

- Türkçe literatürde mesleki derneklere yönelik az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bu alandaki çalışmaların ve araştırmaların sayısı artırılmalı, özellikle lisansüstü düzeyde çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Kaynakça

- Akay, T. (2007). *Türkiye 'de ve ABD 'de bilgi ve belge yönetimi alanında sivil toplum örgütlerinin durumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Akın, M. A. (1994). Bilgi toplumu ve dernekler. *Türk Kütüphaneciliği*, 8 (1), 5-7.
- Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Derneği [ANKOS]. (2012a). *Tarihçe*. 12 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.ankos.org.tr/index.php/hakkimizda/tarihce> adresinden erişildi.
- Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Derneği [ANKOS]. (2012b). *Haberler*. 13 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.ankos.org.tr/index.php/haberler> adresinden erişildi.
- Avrasya Kütüphaneciler Birliği [AKB]. (2011a). *Avrasya Kütüphaneciler Birliği*. 12 Mayıs 2013 tarihinde <http://avrasyakutuphancilerbirligi.org/index.php?sid=misyon&m=hakkimizda> adresinden erişildi.
- Avrasya Kütüphaneciler Birliği [AKB]. (2011b). *Etkinlikler*. 13 Mayıs 2013 tarihinde <http://avrasyakutuphancilerbirligi.org/index.php?sid=etkinlikler> adresinden erişildi.
- Baldwin, C. (1997). International library associations. *Library Trends*, 46 (2), 392-410.
- Baş, T. (2001). *Anket: Anket nasıl hazırlanır, anket nasıl uygulanır, anket nasıl değerlendirilir*. Ankara: Seçkin.
- Bayter, M. (2004). Türkiye'de sürekli kütüphanecilik eğitiminde Türk Kütüphaneciler Derneği'nin yeri. S. Aslantekin ve F. Özdemirci (Haz.), *Kütüphaneciliğin Destanı Uluslararası Sempozyumu: 21-24 Ekim 2004 Ankara (Bildiriler)* içinde (ss. 268-274). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
- Bulgun, B. (2006), ÜNAK; Dün, bugün, yarın. A. Yıldızeli ve H. K. Bahşişoğlu (Ed.); B. Bulgun ve F. Başar (Yrd. Ed.), ÜNAK'05: *Bilgi hizmetlerinin organizasyonu ve pazarlanması, İstanbul, 22-24 Eylül 2005: Bildiriler* içinde (ss. 18-34). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.
- Cragg, E. (2010). Use of social media in the member libraries of the Business Librarians Association, *SCONUL Focus*, 49, 12-14. 16 Şubat 2013 tarihinde http://www.sconul.ac.uk/sites/default/files/documents/4_8.pdf adresinden erişildi.
- Dick, A. L. (2012). Library associations: a leadership role?, *Information Development*, 28 (1), 11-12.
- Dowling and Fiels (2009). Global roles of library associations. İ. Abdullahi (Ed.), *Global library and information science: a textbook for students and educators: with contributions from Africa, Asia, Australia, New Zealand, Europe, Latin America and the Carribean, the Middle East, and North America* içinde (ss. 564-577). München: K.G. Saur.
- Eldredge, J. D., Morley, S. K., Hendrix, I., Carr, R. D. ve Bengtson, J. (2012). Library and informatics skills competencies statements from major health professional associations, *Medical Reference Services Quarterly*, 31 (1), 34-44.

- Garraway, J. (2006). Te Wero: the challenge to reposition a library association, *Library Management*, 27 (1), 77 – 82.
- Ghikas, M. (2003). American Library Association: organization and structure, *Encyclopedia of Library and Information Science*, vol. 1, New York: Marcel Dekker, 117-129.
- Ghosh, M. (2006). The emerging role of national and regional associations in library development: an Indian perspective. *Library Review*, 55 (1), 45-58.
- Gülle, M. T. (2010). Türk Kütüphaneciler Derneği'nin 60. Kuruluş Yıldönümü: Kamuya yararlı dernek anlayışından sivil toplum örgütlüğüne. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (1), 158-164.
- Hartsell-Gundy, J. (2011). Western Association of Map Libraries Map Librarians' Toolbox <http://www.waml.org/maptools.html>, *Technical Services Quarterly*, 28 (4), 463-464.
- IFLA. (1998). *Guidelines for library service to Braille users*. 21 Şubat 2013 tarihinde <http://www.ifla.org/publications/guidelines-for-library-service-to-braille-users> adresinden erişildi.
- IFLA. (2012). *More about IFLA*, 5 Aralık 2012 tarihinde <http://www.ifla.org/about/more> adresinden erişildi.
- IFLA/ FAIFE. (2008). *Statement on freedom of expression*. 31 Ekim 2012 tarihinde <http://archive.ifla.org/faife/ifstat/tlastat.htm> adresinden erişildi.
- Jenkins, C. G., ve Bader, S. A. (2003). The Association of Academic Health Sciences Libraries' collaboration with the Association of American Medical Colleges, Medical Library Association, and other organizations, *J Med Libr Assoc.*, 91 (2), 161–167. 14 Şubat 2013 tarihinde <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC153156/pdf/i0025-7338-091-02-0161.pdf> adresinden erişildi.
- Karasar, N. (2010). Bilimsel araştırma yöntemleri. (21. bs.). Ankara: Nobel Yayın.
- KUTUP-L. (2012). *KUTUP-L üyeleri*, 31 Ekim 2012 tarihinde <https://mailman.metu.edu.tr/mailman/roster/kutup-l> adresinden erişildi.
- Lydenberg, H. M. (2005). The library rehabilitation programme of the American Library Association, *Journal of Documentation*, 61 (3), 341 – 347.
- Lynch, B. P. (2010). Professional associations and library education, *RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts, and Cultural Heritage*, 11 (1), 32-46. 14 Şubat 2013 tarihinde <http://rbm.acrl.org/content/11/1/32.full.pdf> adresinden erişildi.
- Madden, M. J. (2008). Today's UK professional association library and information service: Challenges and best practice, *Aslib Proceedings*, 60 (6), 556 – 569.
- Okul Kütüphanecileri Derneği [OKD]. (2013a). *Tarihçe*. 12 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.okulkutuphanecileri.org/index.php/tr/hakkimizda/tarihce> adresinden erişildi.
- Okul Kütüphanecileri Derneği [OKD]. (2013b). *Okul Kütüphanecileri Derneği*. 13 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.okulkutuphanecileri.org/> adresinden erişildi.
- Ornager, S. (2005). *Empowering Library Associations in Asia - south-south cooperation*. *World Library and Information Congress*. 71th IFLA General Conference and Council "Libraries - A voyage of discovery" August 14th - 18th 2005, Oslo, Norway, 1-7. 14 Şubat 2013 tarihinde <http://archive.ifla.org/IV/ifla71/papers/099e-Ornager.pdf> adresinden erişildi.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 1 (Statistical data analysis with software packages)*. Eskişehir: Pegem.

- Rakunathan, P. (2002). *Library Associations*. 22 Şubat 2013 tarihinde <http://archive.ifla.org/VII/s40/pub/rakunathan.pdf> adresinden erişildi.
- Reitz, J. M. (2013). *Online Dictionary for Library and Information Science (ODLIS)*. 8 Mayıs 2013 tarihinde http://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_a.aspx adresinden erişildi.
- Scepanski, J. M. ve Wells, H. L. (1997). Library association staff: roles, responsibilities, relationships, *Library Trends*, 46 (2), 245-257. 14 Şubat 2013 tarihinde https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8153/librarytrendsv46i2d_opt.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.
- Schachaf, P. (2005). A global perspective on library association codes of ethics, *Library & Information Science Research*, 27, 513 – 533.
- Schmetzke, A. (2007). Leadership at the American Library Association and accessibility: a critical view, *Library Hi Tech*, 25 (4) 528 – 537.
- Smith, K., Hallam, G. ve Ghosh, S. B. (2012). *Guidelines for Professional Library/Information Educational Programs – 2012*. 21 Şubat 2013 tarihinde http://www.ifla.org/files/assets/set/publications/guidelines/Guidelines%202012_revision_SET%20FINAL%202012.pdf adresinden erişildi.
- Summers, F. W. (1986). Role of the association for library and information science education in library and information science education, *Library Trends*, 34 (4), 667-677. 14 Şubat 2013 tarihinde https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/7453/librarytrendsv34i4i_opt.pdf?sequence=1 adresinden erişildi.
- The Australian Library and Information Association [ALIA]. (2000). *Guidelines for Australian home library services*. 21 Şubat 2013 tarihinde <http://www.alia.org.au/policies/home.library.service.html> adresinden erişildi.
- Thomas, V. K., Satpathi, C. ve Satpathi, J. N. (2010). *Emerging challenges in academic librarianship and role of library associations in professional updating*. ALSR 2010: Conference towards Future Possibilities, Session 3A, 14 Şubat 2012 tarihinde http://www.lib.polyu.edu.hk/ALSR2010/programme/pdf/Session3A_Thomas&Satpathi.pdf adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (1985). *Türk Kütüphaneciler Derneği'nin gelişmesini engelleyen nedenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Toplu, M. (2009). Mesleki bir örgüt olarak Türk Kütüphaneciler Derneği'nin altmış yıllık gelişim çizgisi, *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (4), 678-741.
- Toplu, M. (2007). Kütüphaneciliğin etik sorunu ve Türkiye yaklaşımı, *Türk Kütüphaneciliği*, 21 (2), 186-217.
- Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. 5 Mayıs 2013 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts adresinden erişildi.
- Türk Kütüphaneciler Derneği [TKD]. (2010). *Türk Kütüphaneciler Derneği Mesleki etik ilkeleri*. 31 Ekim 2012 tarihinde <http://www.kutuphaneci.org.tr/> adresinden erişildi.
- Türk Kütüphaneciler Derneği [TKD]. (2008). *Düşünce özgürlüğü bildirgesi*. 31 Ekim 2012 tarihinde <http://www.kutuphaneci.org.tr/> adresinden erişildi.
- Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK]. (2012a). *ÜNAK-OCLC Konsorsiyumu*, 28 Şubat 2013 tarihinde <http://www.unak.org.tr/unakoclc/> adresinden erişildi.
- Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK]. (2012b). *ÜNAK Listesi*, 31 Ekim 2012 tarihinde <http://groups.yahoo.com/group/unak/> adresinden erişildi.

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK]. (2001a). *Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği*, 31 Ekim 2012 tarihinde <http://www.unak.org.tr/tarih.htm> adresinden erişildi.

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK]. (2001b). *Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK) tüzüğü*. 31 Ekim 2012 tarihinde <http://www.unak.org.tr/tuzuk.htm> adresinden erişildi.

Zabel, D. (2008). The mentoring role of professional associations, *Journal of Business & Finance Librarianship*, 13 (3), 349 – 361.

Summary

As non-governmental organizations, associations represent people with the same ideals or members of a particular profession and organization. Run by professionals, associations try to solve problems in the relevant area and protect the rights of colleagues, promoting the development of policies, standards, and creating awareness about the field in society. In addition, associations support professional services, create training programs, accredit organizations, and take part in developments in the area.

Associations in the field of librarianship increased especially after the Second World War, and eventually many national and international associations were founded in this period. In the field of library and information science associations, the development of professional and scientific support, rights protection and development-oriented initiatives to increase public awareness of social activities are as important as functionality. Thus, associations follow up on developments in the field of librarianship and carry out various studies to steer information and support professionals. Library or librarianship associations should not only focus on adopting technology but they also should create solutions to problems faced by information professionals such as protection of rights, information policies and strategies, promotion and development of vocational training programs, guidelines for information services, policies, development of standards, freedom of information and opposition to censorship, and sensitivity to social events and issues carried out at work.

The first association in the field of librarianship in Turkey was founded in 1949, under the name Turkish Librarians Association (TKD). The second largest association after TKD was founded in 1991 under the name University and Research Librarians Association (ÜNAK), with the intention of bringing its vision to university and research libraries in Turkey. Both associations have contributed to very important studies on developing librarianship in Turkey. As professional associations, the TKD (Turkish Librarians Association) and ÜNAK (University and Research Librarians Association) are both well established in Turkey.

Within this framework, the study evaluates certain activities of the TKD and ÜNAK from the point of view of information professionals. In this context, a survey was developed realized on KUTUP-L and ÜNAK-List, and 175 responses were evaluated. The results show that the following are among the most important for associations' activities: developing professional activities, creating social awareness, activities for lobbying and consciousness of membership, and cooperation. In addition, the results suggest that professionals should be more active in the work of the associations.